

d) návrh habilitačnej komisie s odporúčaním udeliť alebo neudeliť uchádzačovi titul docent v odbore, spolu s oponentskými posudkami:

Zápisnica zo zasadnutia habilitačnej komisie pre habilitačné konanie Dr. Mirosława Murata

Komisia pre habilitačné konanie Dr. Mirosława Murata v zložení:

predseda komisie: Dr.h.c. prof. PhDr. Pavol Dancák, PhD. (GTF PU Prešov)

členovia komisie: prof. dr hab. Artur Andrzejuk (UKSW Warszawa)

doc. Mgr. Michal Valčo, PhD. (FHV ŽU Žilina)

menovaná predsedom Vedeckej rady Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove Mons. prof. ThDr. Petrom Šturákom, PhD. dňa 08. januára 2015, sa zišla dňa 29. 01. 2015 na Gréckokatolíckej teologickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove.

Komisia starostlivo preskúmala predložené dokumenty o pedagogickej a vedecko-výskumnej činnosti habilitanta a porovnala ich s *Kritériami na vyhodnotenie splnenia podmienok získania vedecko-pedagogických titulov alebo umelecko-pedagogických titulov docent a profesor na Prešovskej univerzite v Prešove*.

Komisia dospela k nasledujúcej konklúzii:

Uchádzač **spĺňa všetky kritériá** stanovené Prešovskou univerzitou v Prešove pre získanie vedecko-pedagogického titulu „docent“ a **komisia nemá žiadne námietky** voči pokračovaniu habilitačného konania uchádzača.

V Prešove, dňa 29. 01. 2015

Dr.h.c. prof. PhDr. Pavol Dancák, PhD.

prof. dr hab. Artur Andrzejuk

doc. Mgr. Michal Valčo, PhD.

Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta,
Katedra filozofie a religionistiky

Autor habilitačnej práce: Dr Mirosław Murat, PhD.

Názov habilitačnej práce: Judaizm, Chrzescijaństwo, Islam a polityka.
Wielopłaszczyznowość Europejskiej rzeczywistości społecznej i kulturowej

Autor oponentského posudku: **doc. Kamil Kardis, PhD.**

OPONENTSKÝ POSUDOK

posudok habilitačnej práce v súlade s § 1 ods. 10 Vyhlášky č. 6/2005 Z.z. o postupe
získavania vedecko-pedagogických titulov a umelecko-pedagogických titulov docent
a profesor.

Aktuálnosť zvolenej témy

Aktuálnosť recenzovanej habilitačnej práce vyplýva z kondície súčasnej spoločnosti a zmeny v sociokultúrnej a náboženskej sfére. V tomto kontexte francúzsky sociológ Gilles Kepel poukazuje na vzostupnú rechristinizáciu, rejudaizáciu a reislamizáciu. Pozorujeme určitú nostalgiu za religiozitou tradičnej spoločnosti. Pri tom sú používané moderné technologické prostriedky. V priebehu posledných rokov dochádza k deprivatizácii náboženstva, ktorá prebieha nielen v krajinách tretieho sveta, ale aj v moderných západných spoločnostiach. Postupne narastá počet nových náboženských hnutí, importovaných z východu a rôznych iných, ktoré propagujú duchovnú obnovu alebo obnovu ducha, ktorý je ohrozený materializmom a konzumizmom súčasného sveta. Vlastné náboženské predstavy prinášajú aj emigranti z krajín tretieho sveta. Príkladom je prítomnosť islamu v západnej Európe, ktorá vyvoláva sociálne napätia a konflikty (Francúzsko, Nemecko). V konečnom dôsledku dochádza k otvoreným medzináboženským sporom, týkajúcich sa náboženských predstáv pravej viery a jej realizácii v praxi, pri vzájomnom obviňovaní sa o imperializmus. Tento jav niekedy vedie až k zbrojným konfliktom a terorizmu. Vznikajú konzervatívne, ortodoxné a tradicionalistické hnutia rôzneho typu, ktoré odmietajú kompromis s modernou.

Splnenie sledovaného cieľa

Recenzovaná habilitačná práca si kladie za cieľ predložiť filozoficko - religionistickú analýzu a diagnózu súčasnej situácie vo vzťahoch medzi náboženstvom a politikou s dôrazom na interkultúrne vzťahy medzi monoteistickými náboženstvami a politikou. Na

uvedený hlavný cieľ nadväzujú aj parciálne ciele, na základe ktorých hlavný výskumný problém je realizovaný a ktoré vymedzujú rozsah problematiky práce (aj keď nie sú uvedené explicitne): teoretické východiská skúmanej problematiky a deskripcia pojmov; trajektória vývoja a dynamické ukotvenie v sociokultúrnom priestore života človeka; axionormatívna transformácia súčasnej Európy s dôrazom na krízu postmodernej kultúry; vzťahy medzi náboženstvom a politikou v postmoderne. Musím však konštatovať, že hlavný cieľ práce nachádza svoje odzrkadlenie až vo štvrtej kapitole, na stranách 135-164. Tri predchádzajúce majú skôr úvodný charakter. Preto kladiem otázku: aká je opodstatnenosť a prečo Autor hlavný výskumný problém rieši až v záverečnej kapitole? Prosím o vysvetlenie v diskusii.

Autor recenzovanej práce komplexným a uceleným spôsobom odpovedal na hlavný cieľ, uvedený v úvode – aj keď spôsob, ktorým ho naplnil je dosť neortodoxný. Prvá časť práce je venovaná vvedeniu do problematiky a konceptualizácii pojmov používaných v práci. Autor preukazuje schopnosť nielen deskriptívne vymedzovať jednotlivé pojmy, ale aj analyzovať a interpretovať jednotlivé religionistické dimenzie. Na druhej strane, podľa môjho názoru dostatočne nevyužíva dostupné cudzojazyčné a domáce zdroje. Pravdepodobne analýzu opiera o svoje vlastné premyslenia a závery, keďže chyba na viacerých stranách poznámkový materiál - s. 21, 22, 24, 29nn. Pri definovaní jednotlivých pojmov (napr. politika) Autor vychádza z vlastných diel a myšlienok, ostáva len otázka: nakoľko objektívne je toto poznanie a prečo Autor nekonfrontuje svoje vlastné myšlienky s významnými odborníkmi, ktorí sa venujú danej problematike. Nepochybujem týmto o intelektuálnych schopnostiach Autora a gratulujem schopnosti tvoriť toľko nových vedeckých teórií a definícií. Je tu však aj jedno nebezpečenstvo, ktorému ste pravdepodobne podľahli, a to voľné premýšľanie a rozprávanie, skôr sa to potom podobá publicistike alebo eseji a hlavným predpokladom habilitačnej práce je schopnosť vedecký pracovať s prameňmi, empirický overovať skutočnosti a následne formulovať závery, ktoré sú základom pre tvorbu ďalších teórií. V chaose slov a potoku diverzných tvrdení, voľných myšlienok sa stráca vedecký charakter práce, hlavný výskumný problém a parciálne ciele a Autora to prenáša do bezmedzných oblastí intelektuálnej a hlavne emocionálnej tvorby a prelínania rôznych, často rozporuplných myšlienok (bricolage). Prvá časť práve vyžaduje serióznú konceptualizáciu pojmov a nielen voľné premýšľanie o nich. Prosím o vysvetlenie v diskusii.

V podkapitole nazvanej *Religia jako zjawisko społeczne* Autor predkladá skôr akési voľné myšlienky a príliš filozofuje na tému sociálnej dimenzii náboženstva. V tomto kontexte je potrebné osadiť náboženstvo do konkrétnej trajektórie axionormatívnych požiadaviek súčasného sveta a odniesť sa do sociologických klasických teórií náboženstva, ktoré videli v náboženstve sociokultúrny jav stabilizujúci a integrujúci spoločnosť

(Durkheim, Weber, Sorokin).

V druhej časti Autor predkladá genézu a vývoj politických aktivít jednotlivých monoteistických náboženstiev. Autor pokračuje v svojom literárnom publicistickom žánre, ktorý je síce autorský, originálny, avšak aj neortodoxný k základným požiadavkám vedy a vedeckého poznania. Takéto rozprávanie o všetkom odkláňa Autora od hlavného cieľa práce a jednotlivých názvov podčasti. Jediným prameňom ostávajú vlastné premyslenia a Biblia, ktorá však nie je vedeckým prameňom a Autor zabúda na využitie viacerých vynikajúcich prác svetoznámych autorov analyzujúcich problematiku monoteistických náboženstiev. Okrem toho, napr. v podčasti o podstate kresťanstva nachádzame voľne rozprávanie o katolíckej Cirkvi a prepojení s mozaizmom.

V tretej kapitole sa Autor venuje multidimenzionálnej kondícii súčasnej spoločnosti a jej kríze, ktorá je spôsobená vplyvom ideológie racionalizmu – scientizmu a subjektivismu. Konštatujem na tomto mieste, že Autor ostáva niekedy iba pri suchom konštatovaní, bez hľadania hlbších sociokultúrnych determinantov súčasnej krízy axionormatívnych systémov. S určitosťou môžeme, však ju identifikovať v chybných antropológiách západnej modernity a postmodernity, redukujúcich osobu do biologických, fyziologických, hedonistických alebo animalistických charakteristík. Spoločnou črtou vyššie uvedených antropológií sú nasledovné premisy: spochybnenie kresťanského spiritualizmu dovolilo umožniť človekovi, aby *zaujal* miesto Boha ako absolútny stred celého bytia. *Zabudnutie* na Boha priviedlo k úpadku človeka, prinieslo nihilizmus vo filozofickej oblasti; relativizmus v poznávacej, teoretickej a morálnej oblasti; pragmatizmus, či dokonca cynický hedonizmus pri utváraní každodenného života. A takto európska kultúra vyvoláva dojem „tichej apostázy“ zo strany sýteho človeka, ktorý si žije akoby Boha nebolo. Fundamentálnym východiskom kultúrnej krízy Európy je riešenie antropologickej otázky. Pretože aj napriek rýchlemu tempu rozvoja vied o človeku, uniká integrálna pravda o človeku. Súčasná kríza je krízou človeka. Pochopenie a riešenie tejto krízy je možné za predpokladu pochopenia človeka, tzn. jeho pôvodu, prirodzenosti a zmyslu existencie. Bez dostatočného poznania nadprirodzeného sveta ju nemožno vysvetliť. Proti tomuto fenoménu však existuje protielik, a tým je religiozita. Vyvážená antropológia, ktorá uznáva v človeku hodnoty tela i ducha. Je schopná obnoviť zdravé humánne citlivé ľudské spoločenstvo v rodinnej, občianskej, kultúrnej a politickej oblasti. Práve tieto determinanty, ako keby Autor obchádzal a venuje sa všeobecnej deskripcii súčasnosti a jej axiologickej nejednoznačnosti. Dovolím si tvrdiť, že súčasní sociológovia a sociálni psychológovia dosť jednoznačne popisujú axiologickú situáciu súčasného sveta v kategóriách Veľkého Rozvratu, Smrti Západu, Éry prázdnoty, či Desocializácii, ktoré majú konkrétne kontúry a cieľ – v mene liberálnej ideológie smrti

a kultúry skartovania, neobmedzenej slobody rozvrátiť a zničiť judeokresťanský svetonázor stabilizujúci spoločnosť vo všetkých jej rozmeroch. Prejavy pôsobenia tejto ideológie nachádzajú svoje odzrkadlenie v empirických výskumoch, potvrdzujúcich narastajúci proces dezintegrácie mikro, mezo a makropriestoru. Táto tichá dekristianizácia dosahuje úspech tiež v Stredovýchodnej Európe a krajinách tradične katolíckych – Poľsku (nedávno schválená genderovská stratégia boja proti domácemu násiliu), Slovensku (benevolentný postoj katolíkov k hodnote manželstva a rodiny).

Štvrtá, záverečná časť práce je tiež akousi úvahou o procesoch prebiehajúcich v súčasnej spoločnosti – sekularizácii a desekularizácii, v ktorých pozorujeme z jednej strany úplnú desakralizáciu konzumnej spoločnosti a z druhej – návrat posvätná do mikro a makropriestoru ľudskej existencii. Následne Autor predkladá konceptualizáciu vzťahov medzi jednotlivými monoteistickými náboženstvami a politikou, s dôrazom na rôznorodé adaptačné schopnosti a úsilie náboženstiev. V kontexte krízy postmodernity je nevyhnuté, aby hodnotový princíp súčasného európskeho spoločenstva sa opieral výlučne na kresťanských, univerzálnych hodnotách. Tie vďaka kresťanskému mysleniu o absolútnej hodnote človeka ako osoby a o láske „agapé“ ako najvznešenejšej formy lásky, ktorej zdrojom je sám Boh, v dejinách formovalo Európu vo všetkých oblastiach jej spoločensko – politicko-kultúrneho života. Túto poslednú časť považujem za najhodnotnejšiu. Autor v nej predložil komplexný obraz analyzovanej problematiky (analýza v tejto časti nie je už voľnou reflexiou o tom aký je ten svet, ale opiera sa o viaceré zdroje a koncepty sociológov, religionistov a filozofov) a sformuloval závery odpovedajúce na hlavný cieľ práce.

Nové poznatky (prínos vedy)

Výsledky a prínos poznatkov v analyzovanej problematike je jednoznačný. Autor práce preukázal schopnosť vedecky pracovať a vyhodnocovať získané informácie. Práca má svoj prínos nielen pre odbornú, ale aj pre širšiu verejnosť, keďže doposiaľ nebola na Slovensku publikovaná práca takéhoto charakteru.

Metodologická a metodická stránka práce

Práca má charakter teoretický. Pri spracovaní predkladanej habilitačnej práce bol použitý nasledovný metodologický postup: vymedzenie výskumného problému; štúdium a analýza literatúry; preskúmanie doterajších faktografických údajov a teórií z oblasti filozofie, religionistiky s dôrazom na aktuálny stav poznania, syntéza a formulácia teoretických

záverov. Štruktúra práce je logická, prehľadná a obsahovo vyvážená; medzi jednotlivými kapitolami je vyváženosť a vnútorná nadväznosť. Obsah predkladanej práce je relevantný k téme, ktorú sa autor podujal spracovať. Rozsah práce je postačujúci.

Formálna stránka práce

Práca je rozdelená do štyroch častí, ktoré sú vzájomne vyvážené po stránke rozsahu aj obsahu. Logicky na seba nadväzujú. Autor sa vyjadruje jasne a vecne. Text má logickú štruktúru. Po gramatickej stránke je na vysokej úrovni. Počet, charakter a rozmanitosť použitej literatúry svedčia o odbornej zdatnosti a rozhlade autora v danej problematike. Výstup z EZP vykazuje 0% zhody.

Záverečné hodnotenie

Predkladaná práca zodpovedá požiadavkám kladeným na napísanie habilitačnej práce. Odporúčam, aby dr. Mirosławowi Muratovi v zmysle § 76 Zákona č.131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, a v súlade s Vyhláškou č. 6/2005 Z.z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov a umelecko-pedagogických titulov docent a profesor, po úspešnom vypracovaní habilitačnej práce a po úspešnom absolvovaní habilitačného konania v študijnom odbore 2.1.16 religionistika, bol udelený vedecko-pedagogický titul “docent“ (v skratke “doc.“).

Otázky do diskusie:

1. Je kresťanský spiritualizmus, v ktorom je zakotvený dialogický étos jediným možným riešením krízy identity Európy?
2. Je ideológia multikulturalizmu predpokladom pre budovanie medzináboženských vzťahov v Európe? (kontext Islamu, Kresťanstva, Judaizmu)

Prešov, 16. februára 2015

Kamil Kardis

Prof. zw. dr hab. Stanisław Jedynak

Instytut Filozofii
Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
Lublin, Polska

OPONENTSKÝ POSUDOK

Habilitačnej práce dr. Mirosława Murata, študijný odbor 2.1.16 religionistika.

Rozprawa habilitacyjna dr. Mirosława Murata; *Judaizm, chrześcijaństwo, islam a polityka. Wielopłaszczyznowość europejskiej rzeczywistości społecznej i kulturowej*, jest ambitną próbą przedstawienia relacji między najważniejszymi religiami świata, a polityką w jej bardzo różnych aspektach. Tematyka jest niezwykle złożona i bogata problemowo. Autor dysertacji habilitacyjnej słusznie skoncentrował się na europejskiej przestrzeni kulturowej i na czasach współczesnych, tzn. na wieku dwudziestym i początku trzeciego tysiąclecia. Okresie burzliwych przemian społecznych, kulturowych i gospodarczych, kształtowania się nowego porządku w szeroko pojętej europejskiej geoprzestrzeni. To właśnie Europa jest miejscem poszukiwania sposobów na pokojową koegzystencję migrujących ludzi, którzy, jak określił to habilitant, poszukują w niej życiowej przystani. Nie znaczy to, że autor dysertacji nie przedstawił w ogóle zwięzłego zarysu historycznego rozwoju religii i polityki.

Przedstawiona do recenzji praca składa się z czterech części. Część pierwsza przynosi zwięzłe materiały propedeutyczne do tematu. Dotyczą one rozumienia religii w aspekcie teologicznym, filozoficznym i społecznym. Autor przeanalizował różne wymiary polityki. Wyzначył jej pole działania oraz krótko nakreślił, adekwatnie do prowadzonych analiz, zadania, jakie wyłaniają się przed polityką. Przedstawił relacje pomiędzy religią i polityką- ich wymiar historyczny. [por. ss. 43-45] Za bardzo trafną należy uznać tezę dr. Murata, że polityka to działania w **przestrzeni nasyczonej konfliktami**. (priestor konfliktov) Politycy istotnie dążą do stabilizacji rzeczywistości społecznej na różnych jej poziomach i często wykorzystują do tego celu religię. Idzie jednak o coś więcej, co przewija się w recenzowanej rozprawie, nie o instrumentalne wykorzystanie religii przez politykę (polityków) lub polityki przez religię (przedstawicieli instytucjonalnych struktur organizmów religijnych), ale o ich twórczą współpracę (spoluprácu), **kreatywne współdziałanie w obszarze wartości**. (spolupráca v oblasti hodnoty) To tutaj przerzucony był pomost między prawem boskim, a prawem cesarza.[por. s. 45] Największą i nieprzecenioną rolę w tym procesie odgrywały religie monoteistyczne, a więc judaizm, chrześcijaństwo i islam. Kreatywność tych wielkich religii, ich potencjał moralny przedstawił sugestywnie dr Murat w drugim rozdziale rozprawy. Wskazał tu na proces wyłaniania się, oczyszczania (čisteniu) wiary z uwarunkowań plemiennych – chociaż, na co

zwrócił uwagę habilitant, cały czas występowały w nim (procesie), aspekty socjotechniczne, zapewniające nienaruszalność władzy oraz legitymizujące jej poczynania. Można jednak przełamywać te bariery, dzieje się to nawet w islamie w oparciu o zasady tolerancji! Z kolei w chrześcijaństwie mamy do czynienia, jak podkreślił to autor rozprawy, z emanacją energii zachęcającą do działania, a nie z zamykaniem się na wspólnotowość.

W trzeciej części rozprawy habilitacyjnej dr Murat zajmuje się wyzwaniem współczesnej Europy. Pokazał, jakie zadania są do rozwiązania. Przedstawił rolę religii w kreowaniu nowej rzeczywistości. W Europie wykształca się społeczeństwo obywatelskie, (obcianska społeczność)[por. s. 101] które, zdaniem habilitanta, stało się alternatywą dla społeczności zamykanych w kulturowych, gospodarczych i politycznych **gettach** (ghetto), podzielonych granicami państwowymi. Członkowie tego tworzącego się społeczeństwa kulturowego, także w ramach Unii Europejskiej, podejmują trud uporządkowania i syntetyzowania w spójną całość dynamiczną rzeczywistość społeczno – kulturową. Szukają jej aksjologicznych filarów. Ważną rolę może tu odegrać wiara w jednego Boga, odwołanie się do europejskich modeli monoteizmu. Wiara w Boga, dawcę wartości i norm moralnych, jest szansą dla tworzenia nowego typu relacji międzyludzkich, które mogą być podstawą, jak określił to dr Murat, rzeczywistości lub socjoprzestrzeni czwartej kultury. [por. ss. 109-110]

W części czwartej dysertacji dr Mirosław Murat przedstawił relacje między religią i polityką w kontekście pojawienia się pewnych elementów czwartej kultury. Tu istotnie, jak to sugestywnie pokazał habilitant, religia ma szansę pełnić rolę społecznego stabilizatora i w dużym stopniu przyczynić się do odnalezienia sensu egzystencji człowieka we współczesnym świecie. Religia wsparta polityką i polityka poparta przez religię, w atmosferze tolerancji (autor rozprawy nazywa ją „zdynamizowaną tolerancją“), [por. s. 139] i wzajemnego poszanowania wartości, wytworzonych we wspólnocie europejskiej mogą służyć wzbogaceniu życia społecznego, tworzenia się nowych form kreatywnej współpracy. Tu pojawia się wyzwanie i wielka rola dla religii monoteistycznych. Mają one poradzić sobie z kłopotami zmateralizowania, irreligii i płytkiej laicyzacji. To one (religie monoteistyczne), ich wyznawcy, mają wziąć czynny udział w tworzeniu rzeczywistości i społeczeństwa czwartej kultury.[por. s.110]

Podsumowanie

1. Praca oparta jest na prawidłowo dobranej i bogatej literaturze przedmiotu. Jest erudycyjna, dobrze napisana. Cel badawczy jest dobrze wyartykułowany.

2. Praca jest samodzielna i rzetelna badawczo. Odnosi się do istotnych kwestii współczesności.
3. Oryginalnym pomysłem, który przewija się w pracy jest sugerowanie kształtowania się nowej rzeczywistości, którą dr Murat nazwał „czwartą kulturą.“ Jest kwestią otwartą, jakie elementy dopiero się kształtują? Można jednak podziwiać **optymizm antropologiczny** (antropologiczny optymizm) habilitanta i jego wiarę w trwałość pozytywnych procesów społecznych opartych na wartościach zaczerpniętych z przestrzeni sakrum. Wiarę tę, jak sądzę podziela z Mistrzem, którego teksty studiował przez lata, z Teilhardem de Chardin.
4. Dr Murat w swojej rozprawie, co należy podkreślić, wielokrotnie powołuje się na swoje prace dotyczące badanej tematyki, świadczy to o tym, że problematyka relacji między polityką i religią jest mu bliska.
5. Rozprawę habilitacyjną dr. Mirosława Murata; *Judaizm, chrześcijaństwo, islam a polityka. Wielopłaszczyznowość europejskiej rzeczywistości społecznej i kulturowej*, oceniam pozytywnie.

Pytania do dr. Mirosława Murata

1. Proszę krótko scharakteryzować typy kultury, szczególnie trzecią i czwartą kulturę.
2. Wpływ myśli Teilharda de Chardin na wzory europejskiej kultury aksjologicznej.

Záver :

Odporúčam, aby dr. Mirosławowi Muratowi v zmysle § 76 *Zákona č.131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*, a v súlade s *Vyhláškou č. 6/2005 Z.z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov a umelecko-pedagogických titulov docent a profesor*, po úspešnom vypracovaní habilitačnej práce a po úspešnom absolvovaní habilitačného konania v študijnom odbore 2.1.16 religionistika, **bol** udelený vedecko-pedagogický titul “docent“ (v skratke “doc.“).

V Lubline, dňa 22.02.2015

Meno, tituly, podpis oponenta
Prof. zw. dr hab Stanisław Jedynak

Prof. dr hab. Jurij Babinow
Instytut Socjologii
Wydział Historyczno-Pedagogiczny
Uniwersytet Opolski
Opole, Polska

OPONENTSKÝ POSUDOK

Habilitačnéj práce dr. Mirosława Murata, študijný odbor 2.1.16 religionistika.

Przedstawiona do recenzji rozprawa habilitacyjna dr. Mirosława Murata pod tytułem Judaizm, chrześcijaństwo, Islam a Polityka. Wielopłaszczyznowość europejskiej rzeczywistości społecznej i kulturowej, zawiera analizy przeprowadzone w polu badawczym, gdzie bardzo trudno o ostateczne rozstrzygnięcia ze względu na dynamikę zachodzących procesów związanych z kulturą, polityką i gospodarką. Poruszone przez autora problemy były i zawsze są aktualne. Interesujące dla przedstawicieli wielu dyscyplin nauki oraz mieszkających w Europie ludzi. Religia, jak słusznie twierdzi autor recenzowanej rozprawy, jest ważną składową kultury i pełni rolę siły dynamizującej procesy modelowania zachowań jednostkowych i społecznych. Wspomagając politykę przyczynia się do budowania relacji międzyludzkich, społecznych, międzykulturowych oraz międzycywilizacyjnych.

O wadze i aktualności poruszonych przez dr. Murata problemów wyznaczonych przez temat jego rozprawy świadczą chociażby ostatnie wydarzenia, które miały miejsce w Paryżu (7, 8 01.2015). Wstrząsnęły one europejską i światową opinią społeczną. Stały się katalizatorem reakcji przedstawicieli świata polityki, którzy jednoznacznie potępili terroryzm, (często przez dziennikarzy nazwany terroryzmem religijnym), w jakiejkolwiek formie. Aktualność poruszanych w przedstawionej do recenzji rozprawie problemów związana jest z procesem desakralizacji przestrzeni społecznej. Rosnącej atrakcyjności postaw konsumpcyjnych. Ideologizacją przekazów społecznych - problemy te i związane z nimi zjawiska dr Murat opisał w części trzeciej jego rozprawy habilitacyjnej. Celem przewodnim rozprawy dr. Murata, jak zapewnia sam autor [por. s. 7.] jest chęć pokazania wyników współczesnych relacji pomiędzy religią, religiami, a polityką w Europie. Chcąc przeprowadzić analizy, które powinny doprowadzić do realizacji wyartykułowanego wyżej celu badawczego, autor rozprawy nakreślił zadania, które powinny go doprowadzić do „poznawczego sukcesu.“ Zadania skonstruowane są w formie pytań, na które dr Murat starał się znaleźć satysfakcjonującą odpowiedź. Warto zaznaczyć, że większość zadań zostało wyartykułowanych we wstępie pracy [por. ss.6, 7,11.], chociaż są one obecna w całej rozprawie. Świadczy to o tym, że pojawiały się one jako wynik prowadzonych analiz, były

wynikiem poszerzania pola aktywności poznawczej. [por. ss. 15, 29, 72, 84, 87-88, 99, 121, 122, 140.]

Niektóre z postawionych pytań pozostały bez odpowiedzi. Zakładam, że były one traktowane przez dr. Murata jako pytania retoryczne, które mogą stać się fundamentem dalszych, pogłębionych analiz naukowych. Oprócz celu głównego, zadań do realizacji, dr Murat w swojej rozprawie sformułował dosyć odważną hipotezę głoszącą, że współczesna Europa znajduje się w okresie przejściowym i zmierza do unifikacji kulturowej. Hipoteza ta świadczy o optymizmie antropologicznym i aksjologicznym jej autora. Dyskusja z subiektywnymi przekonaniem dr. Murata wykracza poza zadania recenzenta, dlatego pozostawię je bez komentarza. W dalszej części recenzji odniosę się do tego, co jest weryfikowalne. Wyartykułowany cel recenzowanej rozprawy, zadania mające pomóc w jego realizacji, sposób stawiania pytań, ich aktualizowania, świadczą o tym, że dr Mirosław Murat posiadał umiejętność samodzielnego prowadzenia badań, wyznaczenia pola objętego poznawczym zainteresowaniem [por. s.41.] oraz swobodnego poruszania się w analizowanej problematyce. W drodze do realizacji przywołanego wyżej celu badawczego recenzowanej rozprawy, jej autor oparł się na analizie relacji między religią i polityką. Skorzystał z wyników badań historyków religii, historyków idei, chociaż, co warto podkreślić, wyniki ich badań przedstawił samodzielnie. (W tekście rozprawy nie znalazłem żadnego cytatu, chociaż jest wiele odniesień do prac wspomnianych wyżej badaczy) Obraz życia społecznego, relacje pomiędzy religią i polityką na przestrzeni dziejów oraz współcześnie dr Murat skonstruował w sposób oryginalny i przydatny dla prowadzonych przez niego wywodów. Wartym podkreślenia jest fakt, że tam, gdzie analizowane były księgi święte oraz teksty ważne dla trzech głównych religii monoteistycznych dr Murat korzystał z Biblii, Koranu oraz Talmudu, a nie ich opracowań. Przedstawił zmiany, jakie zaszły w historii judaizmu, chrześcijaństwa i islamu. W sposób poprawny metodologicznie uzasadnił ich przyczyny. Bazując na badaniach

historyków i politologów, pokazał ewolucję, która dokonywała się na przestrzeni wieków w organizacji coraz bardziej laicyzującego się życia społecznego. Chcąc zbliżyć się do realizacji celu rozprawy dr Murat dokonał analizy wysiłków, jakie człowiek podejmował, aby osiągnąć cele, które przed sobą stawiał. Autor rozprawy w sposób przekonujący wykazał, że zmiany w świecie przyrody, doskonalenie ludzkich wytworów wpływają na przemiany w postępowaniu jednostek oraz organizacji życia społecznego. Prowadzą, jego zdaniem, do możliwości przyjęcia dwóch postaw: aktywnego uczestnictwa w dokonujących się przemianach lub wycofania się i biernego bycia „obok.” [por. s.86] Autor recenzowanej rozprawy skonstruował intelektualny fundament, (zdaniem recenzenta jeszcze

niedokończony), dla historiozoficznej koncepcji, którą nazwał „czwartą kulturą“ [por. s. 107-116, 137- 140]

Dr Mirosław Murat na podstawie analiz wyników badań historyków, politologów, religioznawców doszedł do wniosku (może trochę zbyt odważnego), że nazwana przez niego „czwarta kultura“ i jej społeczeństwo już się realizują. Czy przekonanie autora rozprawy habilitacyjnej jest prawdziwe? Wydaje się, że wspomniane na początku mojej recenzji wydarzenia z Paryża tego nie potwierdzają. Są jednocześnie świadectwem, że istnieje potrzeba działań zmierzających do zmian w europejskiej przestrzeni społecznej, w której realizowałyby się szacunek i „zdynamizowana tolerancja.“ [por. s. 139]

Prawdziwość przeprowadzinyh w recenzowanej rozprawie habilitacyjnej analiz oraz ich wyników uprawdopodobniają zastosowane przez jej autora metody poznawcze. Chociaż dr Murat podkreślił, że poszukiwania badawcze w jego rozprawie oparte będą przede wszystkim na indukcji, [por. s. 8.], to jest ona wsparta obecnością kilku innych metod, o których autor nie wspomniał. Zaliczyć do nich trzeba metodę filologiczną zastosowaną przez autora przede wszystkim przy analizie świętych ksiąg judaizmu, chrześcijaństwa oraz islamu. Metoda genetyczna, o jej obecności świadczą poszukiwania przez autora niebezpośrednich przyczyn i związków w zachodzących procesach społecznych. Kolejna metoda badawcza, jakiej użył autor recenzowanej rozprawy, to metoda ewolucyjna. Dr Mirosław Murat przyznał wielokrotnie w tekście rozprawy habilitacyjnej, że jego zdaniem, rozwój życia społecznego ma charakter teleologiczny. Wnioski, jakie sformułował świadczą o jego przekonaniu, opartym na przeprowadzonych analizach, że świat zmieniany przez człowieka jest dla niego coraz bardziej „przyjazny“, chociaż nie wszędzie łatwiejszy do poznania. W recenzowanej rozprawie znajdujemy także zastosowaną metodę reprogresywną. [por. s.14]

Przedstawiona do recenzji rozprawa habilitacyjna dr. Mirosława Murat składa się ze wstępu, czterech logicznie następujących po sobie rozdziałów, (w pracy rozdziały nazwane są częściami) oraz zakończenia, spisu wykorzystanej literatury i streszczenia w języku słowackim. We wstępie autor rozprawy w sposób poprawny przedstawił cel, nakreślił zadania oraz hipotezę, których prawdziwość podjął się zweryfikować. Wstęp jest napisany w sposób przejrzysty i zrozumiały. Prawidłowo przedstawia strukturę całej rozprawy. Użyty język jest klarowny, a znaczenie zwrotów mających charakter autorski wyjaśnione w przypisach. Rozdział, (część), pierwszy zawiera opis i wyjaśnienie podstawowych pojęć oraz wstępną analizę relacji między religią i polityką w ujęciu historycznym. Kończy się wprowadzeniem w problematykę relacji między religiami monoteistycznymi, a polityką, które zgodnie z tematem rozprawy są głównym celem

poszukiwań poznawczych autora.

Rozdział, (część), drugi jest analizą idei politycznych zawartych w trzech religiach monoteistycznych. Autor przedstawionej do recenzji rozprawy, w sposób poprawny dokonał podziału judaizmu na jego dwa okresy i ich znaczenie dla jego wyznawców. Dookreślił w jakim kontekście będzie używał określeń mozaizm oraz judaizm. Podniosło to walor poznawczy prowadzonych analiz. Rozdział, (część), trzeci zawiera rozważania o miejscu człowieka w świecie współczesnym. Autor rozprawy przedstawił go, (człowieka) jako zagubionego w przestrzeni wypełnionej wytworami cywilizacyjnymi, które wywołują poczucie niepokoju. Dr Murat pokazał Europę XX wieku, jako miejsce, w którym ścierają się różne ideologie. Gdzie można obserwować kryzys podstawowych struktur społecznych oraz rodzenie się potrzeby uporządkowania przestrzeni zbudowanej przez polityków. To wszystko prowadzi ma, zdaniem autora rozprawy, do budowania rzeczywistości, którą nazwał „czwartą kulturą.“ Rozdział, (część) czwarty jest zwieńczeniem prowadzonych przez autora rozprawy naukowych analiz i poszukiwań. Dr Murat przedstawił w nim Europę jako miejsce dynamicznego współistnienia, czasami rywalizacji religii i polityki oraz ruchów prowadzących do powstawania nowej społecznej rzeczywistości. Budowania przestrzeni pokojowej koegzystencji kultur nazwanej przez autora rozprawy „czwartą kulturą.“

Podsumowanie:

1. Temat przedstawionej do recenzji rozprawy habilitacyjnej jest zbyt obszerny. Proponuję, aby był on fundamentem dla dalszych poszukiwań badawczych.
2. W rozprawie znajdują się analizy wykraczające poza europejską przestrzeń kulturowo polityczną. Spostrzeżenia tego nie traktuję jako zarzutu obniżającego jakość poznawczą pracy.
3. Jeszcze raz z naciskiem podkreślić muszę, że dr Mirosław Murat wykazał się samodzielnością w przygotowaniu pola badawczego oraz prawidłowo metodologicznie i głęboko przeprowadził analizy problemów wyznaczonych przez temat rozprawy.
4. Zaproponował nową koncepcję rzeczywistości społecznej, którą nazwał „czwartą kulturą.“ Jest ona jego wkładem w rozwój nauki.
5. Za przyczynienie się do rozwoju nauki należy uznać także użyte przez dr. Murata nowe oraz poddane redefinicji określenia i zwroty występujące w rozprawie.
6. Docenić trzeba

także fakt, że autor recenzowanej rozprawy w wielu miejscach powołał się na swoje prace, co świadczy o tym, że od dawna bada problematykę związaną z relacjami między religią i polityką. [por. ss. 15, 16, 19, 30, 44, 76, 82, 83, 85, 95, 100, 103, (...), 173.]

Pytania do dr. Mirosława Murata:

1. Czy toczący się dialog międzyreligijny jest w stanie przyczynić się do polepszenia relacji między wyznawcami różnych religii w przestrzeni politycznej?
2. Czy terroryzm współczesny nie niszczy wysiłków, które miałyby doprowadzić do zbudowania przestrzeni nazwanej przez autora recenzowanej pracy „czwartą kulturą“?

Záver :

Odporúčam, aby dr. Mirosławowi Muratowi v zmysle § 76 Zákona č.131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, a v súlade s Vyhláškou č. 6/2005 Z.z. o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov a umelecko-pedagogických titulov docent a profesor, po úspešnom vypracovaní habilitačnej práce a po úspešnom absolvovaní habilitačného konania v študijnom odbore 2.1.16 religionistika, bol udelený vedecko-pedagogický titul “docent“ (v skratke “doc.“).

V Opole, dňa 19.01.2015

Prof. dr hab. Jurij Babinow